

Oahppopládna – geografijja, sáme pládna

Dette er en lulesamisk oversettelse av den fastsatte læreplanteksten.
Læreplanen er fastsatt på bokmål.

Njuolgadustjála Máhttodepartementas mierreduvvam 15.11.2019.
Eksábmaárnik Máhttodepartementas mierreduvvam 29.06.2020.

Fámon 01.08.2020 rájes

Fága birra

Fága relevánsa ja guovdásj árvo

Geografijja la guovdásj fáhka dádjadittjat gáktu luonndo ja ulmutja doajmmi aktan. Fáhka galggá vájkkudit jut oahppe vuojnni aktijvuodajt ressursaano, luondo, birrasa ja sebrudagá gaskan, ja gáktu luondostielliduvvam rievddadusá ulmutjijda vájkkudi. Geografijjan galggi oahppe átsádit ja ájttsat geografijjalasj bielijt ja oahppat fágav reflektieridijn tjuolmaj badjel Sámen, rijka dásen ja væráldin. Fáhka galggá vájkkudit jut oahppe ávddánahtti birásdiedulasjvuodav ja dahki vásstálasj válljimijt dálla ja boahhteájggáj.

Gájka fága galggi áhpadusá árvvovuodov duohtan dahkat. Geografijja galggá bákttet oahppij berustimev, átsádimhálov ja lájttálasj ájádallamav ja nannit máhtov luondo ja birrasa birra ja dav árvon adnet. Fáhka galggá vájkkudit jut oahppe sjaddi dájmalasj viesádin sebrudagán etihkalasj diedulasjvuodajn ja mielajn ájádallat ja barggat guoddelit. Fáhka galggá oahppijda vaddet dádjadusáv gáktu luonndo ja ulmusj aktan li oassen sáme kultuvras ja iellemvuoges. Oahppopládna la tjanádum sáme árvojda, giellaj, kultuvrraj ja sebrudakiellemij.

Guovdásj elementa

Átsádibme ja geografijjalasj metávdá

Oahppe galggi átsádit, tjadádit dutkamijt ja liehket aktijvalasj hábbmijiddje ja ietjasa birrasis álggon geografijjalasj dádjadusáv ávdedit. Sij galggi aj máhttet adnet iesjguhtik gáldoj diedojt ja lájttálasj árvustallat makta gáldo li luohtedahtte ja guoskavattja.

Lanjá luondon ja ulmutja giedas dagádum

Oahppe galggi máhttet dádjadit luondov ja sebrudagá aktijvuodav bierrgima ja iellemlájbe birástahkan. Ietjasa iellema vuodon galggi oahppe ávdedit dádjadusáv geografijjalasj moattebelakvuohat ja variasjávnnáj, ja identifiserit iesjguhtik geografijjalasj dásij muodugasjvuodajt ja sieradusájt.

Guoddelis ávddánibme ja globaliserim

Oahppe galggi máhttet árvustallat guoddelis ávddánime duogátjav, vájkkudusájt ja vejulasj dagojt. Sij galggi aj máhttet árvvaladdat guoddelis ávddánime sosiála, birrasa ja økonávmasj bielij tjuolmajt, ja árvustallat guoddelisvuodav iesjguhtik geografijjalasj dásijn.

Fágajgasskasasj tiemá

Guoddelis ávddånibme

Geografijafágan merkaj fágajgasskasasj tiebmá guoddelis ávddånibme ahte oahppe galggi ávddånáhttet máhtov dálkádakrievddadusáj siváj ja vájkkudusáj birra ja ressursaj juohkemin ja anon dálla ja boahhte ájgijda. Oahppe galggi oahppat makkir vájkkudusá li luonnduj ja ulmuttijda gá æládusá vissa sajijda ásaduvvi, ja gáktu areállaadno, ienep globaliserim ja teknologijalasj ávddånibme rievddi. Geografijafága baktu galggi oahppe reflektierit tjuolmaj badjel ma vuojnnusij bukti jut guoddelis ávddånimen la sáhka gehtjadit sosiála, økonåvmålasj ja birás guoskavasj vidjurij aktijvuodajt. Fáhka galggá vaddet oahppijda dádjadusáv guoddelis ávddånime birra árbbedábálasj sáme luondoano vuodon.

Vuodotjehpudagá

Njálmásasj tjehpudagá

Njálmásasj tjehpudagá geografijjan la buktet ávddånbuktet ietjas bargov geografijjalasj tiemáj ja máhttet tjielggit ja árvaladdat tjuolmajt argumentieridijn, gulldalattijn ja responsa vattedijn. Njálmásasj dájmaj oassálasstema baktu bessi oahppe subtsastit ietjasa oahppamprosessá ja máhtudagá birra geografijafágan. Sáme árbbedábe milta dasi gullu aj njálmalattjat máhtov doalvvot.

Buktet tjállet

Buktet tjállet geografijjan la hábbmit ja barggat fágalasj tevstaj ma li ulmmáj hiebaduvvam, váj juohká, gaskos ja ávddånbukta diedoijt tjálatattjat. Gá oahppe tjálli geografijjan, de máhtti strukturierit ájádusájt, plánit bargoijt ja duodastit ájttsamijt. Tjállet geografijjan merkaj aj átsádit, buojkodit, árvaladdat ja árvestallat geografijjalasj bielijt ja adnet gáldoijt ja vuosedit dajda.

Buktet láhkát

Buktet láhkát geografijjan merkaj átsádit, dálkkut ja reflektierit sisano badjel iesjuhtik gáldoijn dagu tevstajn, kártajn, gávåjn, gávvusijn ja statistihkajn. Duodden dasi gullu gávnnat diedoijt ja diedulattjat válljit ja hilggot iesjuhtik gáldoijt, dábbdåt argumentierimav ja sieradit vuojnoijt, faktajt ja tjuottjodusájt.

Buktet riekknit

Buktet riekknit geografijjan la buktet áttjudit, barggat, dálkkut, buohtastahttet ja árvestallat tállamateriåljajt, tabellajt ja gråffalasj ávddånbuktemijt. Gá

oahppe riekniji geografijafágan, de sij buorebut dádjadi geografijalasj bielijt ja huomáhi vuodustusájt geografijalasj aktijvuodajda.

Digitála tjehpudagá

Digitála tjehpudagá geografijan la buktet adnet digitála vædtsagijt gávnatjit, giehtadalátjit ja gávnadit digitála gáldojn, liehket lájttális digitála gáldojda ja válljit diedojt digitála gáldojn, aj digitála kártajn. Digitála tjehpudagá li aj buktet adnet digitála ressursajt hábbmitjit fágalasj buktagijt ja stiellijit geografijalasj illustrasjavnájt vaj bæssá fágalasj máhtudagáv ávddånbuktet ja ávddånahttet.

Máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme ja árvustallam

Máhtudakulme

Áhpadusá ulmme le oahppe galggá máhttet

- átsádit ja ávddånbuktet geografijalasj vidjurijt ja prosessajt iesjuhtiklágásj gáldoj baktu masi aj kárta gulluji
- tjielggit gáktu sisnjeldis ja álgoldis fámo li hábbmim duov dáv duobddágav, ja átsádit ja buktet buojkulvisájt gáktu ulmutja gudi dáppe árru, máhtti ressursajt ávkástallat
- árvvaladdat iesjuhtiklágásj berustimijt ma gulluji ressursa- ja areállaadnuj Vuonan, Sámen ja nuorttaguovlojn
- reflektierit ietjas ressursaano ja Vuona ja Sáme ressursaano badjel globála ja guoddelis perspektijvan
- átsádit gáktu dálkádakrievddadusá vájkkudi luonnduj ja sebrudahkaj Sámen, regionála ja globála dásen
- átsádit ja tjielggit ájggeguovddelis luonndo- jali biráshiehtedile sivájt ja vájkkudusájt ulmutijida, sebrudahkaj ja luonnduj
- tjielggit demografijalasj rievddadusájt sivájt ja árvvaladdat iellemdilijt moatten sajen væráldin
- tjadádit diehtotjoahkkimav geografijalasj ássijit guoradalátjit ja ávddånbuvtájt

Áhpadattijn árvustallam

Áhpadattijn árvustallam galggá viehikken ávdedit oahppamav ja fáhkamáhtudagáv ávddånahttet. Oahppe vuosedi ja ávddånahtti máhtudagáv geografijan gá adni máhtov luondo ja sebrudagáj birra átsáditjtat ja reflektierit iesjuhtiklágásj geografijalasj vidjurij birra. Sij aj ávddånahtti máhtudagáv gá guoradalli ja vuosedi dádjadusáv geografijalasj prosessajs, ja vuojnni dáhpádusájt ja rievddadusájt aktijvuodajt iesjuhtik geografijalasj

dásijn. Áhpadiddje galggá dilev láhtjet oahppijoassálasstemij ja arvusmahttet oahppammiellaj njálmálasj, tjálalásj ja praktihkalásj barggovuogij baktu, vaj oahppe máhtti áttjudit ja vuosedit máhtudagáv geografijjan. Áhpadiddje ja oahppe galggi ságastallat oahppij ávddånime birra geografijjan. Oahppe galggi bessat gæhttjaladdat. Dajna máhtudagájn mav oahppe vuosedi, galggi bessat moalgget majt ietjasa mielas bukti, ja ietjas fágallasj ávddånime badjel reflektierit. Áhpadiddje galggá bagádallat ienep oahppama gáktuj ja áhpadimev hiebadit navti váj oahppe bessi adnet rádiijt ávdedittjat ietjasa máhtov ja dádjadusáv gáktu ulmutja ja luonndo vájkkudi nubbe nubbáj.

Loahppaárvustallam

Ábbálasjkarakterra galggá gávvidit oahppe ábbálasj máhtudagáv geografijjan gå áhpadusáv álli. Áhpadiddje galggá plánit ja dilev láhtjet váj oahppe bessi vuosedit ietjasa máhtudagáv málsudahkes vuogij majda gulluji dádjadibme, refleksjávnná ja lájttális ájádallam iesjgeŋga dilijn. Áhpadiddje galggá biedjat karakterav geografijjan máhtudagá milta mav oahppe la vuosedam gå la máhtojt ja tjehpudagájt aktan adnám.

Árvustallamárnik

Ábbálasj árvustallam

Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma: Oahppijn galggá akta ábbálasjkarakterra.

Jo2 oahppoprográmma valástallam, musihkka, dánssa ja drámá, dájdda, desájna ja arkitektuvrra ja media ja guládallam: Oahppijn galggá akta ábbálasjkarakterra.

Eksámen oahppe

Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma: Oahppe máhttá njálmálasj eksábmaj vuorbádúvvat gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagáduvvá ja sensurieriduvvá.

Jo2 oahppoprográmma valástallam, musihkka, dánssa ja drámá, dájdda, desájna ja arkitektuvrra ja media ja guládallam: Oahppe máhttá njálmálasj eksábmaj vuorbádúvvat gárvedimásijn. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagáduvvá ja sensurieriduvvá.

Eksámen privatista

Jo1 oahppogárvedime oahppoprográmma: Privatissta galggá njálmálasj eksámav tjadádit. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagáduvvá ja sensurieriduvvá. Fylkkasuohkan mierret galggi gus privatistajn gárvedimoasse bájkálasj eksáman.

Jo2 oahppoprográmma valástallam, musihkka, dánssa ja drámá, dájdda, desájna ja arkitektuvrra ja media ja guládallam: Privatissta galggá njálmálasj eksámav tjadádit. Njálmálasj eksábma bájkálattjat dagáduvvá ja sensurieriduvvá. Fylkkasuohkan mierret galggi gus privatistajn gárvedimoasse bájkálasj eksáman.